

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Факультет історії, політології та національної безпеки

На правах рукопису

ШЕБАЛКОВА КРИСТІНА ВАЛЕРІЇВНА

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ І ЗАСАД ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В
ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Державна служба»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
Бортніков Валерій Іванович,
доктор політичних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол №
засідання кафедри політології та
публічного управління
від 2025 р.
Завідувач кафедри
проф. Бусленко В. В.

Луцьк – 2025

АНОТАЦІЯ

Шебалкова К. В. Реалізація принципів і засад транспарентності в діяльності Волинської обласної ради. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025.

У магістерській роботі здійснено аналіз теоретичних та практично-політичних аспектів реалізації демократичних принципів публічного управління на засадах транспарентності в органах державної влади та місцевого самоврядування. Метою роботи є дослідження інститутів, форм, методів та засобів комунікації органів публічної влади на засадах транспарентності в діяльності Волинської обласної ради.

Розкрито зміст нормативно-правових актів, що унормовують діяльність органів публічної влади в умовах реформи децентралізації та воєнного стану. Проведено аналіз структури Волинської обласної ради, інститутів, форм, засобів та процедур відкритого та прозорого управління в її діяльності. Вивчаються інноваційні механізми, що є уособленням демократичного, інформаційного суспільства, такі як використання спеціалізованих онлайн-платформ, відкритих даних, інтерактивних форм звітності, електронних платформ у публікації інформації та забезпечення її доступності для громадськості тощо. Розглядаються окремі аспекти та напрями розвитку механізмів відкритості та прозорості в органах публічної влади з урахуванням актуальних викликів та потреб сучасного суспільства. Досліджено канали та механізми доступу громадськості до публічної інформації в Україні. Важливе місце в роботі займає аналіз унормування та діяльності органів публічного управління, зокрема Волинської обласної ради в умовах російсько-української війни.

Ключові слова: Україна, публічна влада, державне управління, місцеве самоврядування, децентралізація, транспарентність, Волинська обласна рада, воєнний стан.

SUMMARY

Shebalkova K.V. Implementation of transparency principles and guidelines in the activities of the Volyn Regional Council. – Qualification scientific work as a manuscript. Master's thesis for the educational degree of «Master» in specialty 281 «Public Management and Administration». Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2025.

The theoretical and practical-political aspects of implementing democratic principles of public administration based on transparency in state authorities and local self-government bodies have been analyzed in the Master's thesis. The purpose of this work is to study the institutions, forms, methods and means of communication of public authorities based on transparency in the activities of the Volyn Regional Council.

The content of the regulatory legal acts regulating the activities of public authorities in the conditions of decentralization reform and martial law has been disclosed. The structure of the Volyn Regional Council, institutions, forms, means and procedures of open and transparent governance in its activities have been analyzed. The innovative mechanisms that embody a democratic, information society, such as the use of specialized online platforms, open data, interactive reporting forms, electronic platforms in publishing information and ensuring its accessibility to the public, etc. are being studied. Certain aspects and directions of development of mechanisms of openness and transparency in public authorities, taking into account the current challenges and needs of modern society are considered. The channels and mechanisms of public access to public information in Ukraine have been investigated. An important place in the work is occupied by the analysis of the regulation and activities of public administration bodies, in particular the Volyn Regional Council in the conditions of the Russian-Ukrainian war.

Key words: Ukraine, public authority, public administration, local self-government, decentralization, transparency, Volyn Regional Council, martial law.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1. Демократичні принципи публічного управління.....	8
1.2. Ступінь розроблення проблеми в науковій літературі.....	14
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НА ЗАСАДАХ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ	
2.1. Нормативно-правова база демократичних принципів взаємодії органів публічної влади та громадськості в Україні.....	19
2.2. Інститути, механізми та процедури забезпечення гласності, прозорості та доступності в діяльності органів місцевого самоврядування в Україні.....	25
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ І ЗАСАД ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	
3.1. Структура, механізми та процедури забезпечення гласності та прозорості в діяльності обласної ради	34
3.2. Особливості реалізації принципу прозорості в роботі обласної ради в умовах воєнного стану.....	41
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Діяльність органів публічної влади в Україні на засадах демократичних принципів державного управління набуває особливої актуальності в контексті реформи децентралізації влади. Демократичні принципи державного управління та місцевого самоврядування передбачають відкритість, гласність, прозорість, підконтрольність, наявність зворотного зв'язку між владою та громадою, що загалом об'єднуються поняттям транспарентності влади.

Рівень відкритості влади для широкого загалу вимірюється ступенем демократичності влади та суспільства, де транспарентність виступає неодмінною властивістю демократичного політичного режиму. Щоб стати справді демократичною, публічна сфера потребує відповідного нормативно-правового забезпечення, інституційної структури та механізмів реалізації демократичних принципів та норм державного управління, що відповідають викликам сучасності.

Демократичний характер діяльності органів місцевого самоврядування дає змогу жителям територіальних громад та їх представницьким органам більш ефективно обстоювати власні інтереси, а рішення влади за таких умов приймаються з урахуванням широкого спектра думок, що існують у суспільстві. Перевага відкритості влади, гласності та прозорості процесу схвалення рішень полягає в тому, що люди стають активними учасниками вироблення управлінських рішень та, відповідно, з більшою вірогідністю підтримають його реалізацію.

Вирішальне значення для України має характер взаємодії центру та регіонів, струнка система органів місцевого самоврядування, де одним із її ключових елементів є обласні ради. Активним учасником процесів демократичного реформування місцевого самоврядування та організації територіальної влади в Україні є Волинська область та її вищий представницький орган – Волинська обласна рада. Багато що у цьому напрямі зроблено під час

реформи децентралізації в попередні роки, починаючи з 2014 р. Натомість від 2025 р. ця реформа, з врахуванням нових реалій сьогодення, продовжується. Широкомасштабна агресія РФ проти України внесла певні корективи в діяльність обласної ради в тому числі й щодо реалізації принципів і засад транспарентності.

Об'єктом дослідження є теоретичні та практично-політичні аспекти вивчення демократичних інститутів, механізмів і процедур в діяльності органів місцевого самоврядування в Україні.

Предмет дослідження – реалізація принципів і засад транспарентності в діяльності Волинської обласної ради.

Метою роботи є дослідження інститутів, форм, методів та засобів комунікації органів публічної влади на засадах транспарентності в діяльності Волинської обласної ради.

Мета дослідження зумовила необхідність виконання таких *завдань*:

- окреслити зміст головних демократичних принципів і засад публічного управління;
- з'ясувати стан висвітлення проблеми транспарентності в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в науковій літературі;
- охарактеризувати зміст на напрями розвитку нормативно-правової бази демократичних принципів взаємодії органів публічної влади та громадськості в Україні;
- розкрити зміст інститутів забезпечення гласності, прозорості та доступності в діяльності органів місцевого самоврядування в Україні;
- розкрити структуру, механізми та процедури забезпечення гласності та прозорості в діяльності Волинської обласної ради;
- узагальнити реалізації принципу транспарентності в роботі Волинської обласної ради в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. У роботі використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів досліджень. Серед них: *аналіз і синтез, узагальнення, класифікація* та ін. У роботі також використано *системний та інституційний* підходи, що дало змогу розглядати діяльність органів публічної влади як складну

систему інститутів, механізми та процедур, що перебувають в органічному зв'язку з іншими системами суспільства. За допомогою *контент-аналізу* з'ясовано зміст відповідного публічного дискурсу в досліджуваний період, а також опрацьовано зміст документів, що складають нормативно-правову базу діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Використання *структурно-функціонального* аналізу дало змогу розглядати систему органів публічної влади в контексті зміцнення зв'язків з інститутами громадянського суспільства та населенням. *Компаративний* аналіз використано для порівняння досвіду реалізації принципів транспарентності в органах влади та управління на різних етапах розвитку України. Матеріали роботи викладено за *проблемно-хронологічним* методом.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі здійснено аналіз реалізації принципу транспарентності в діяльності Волинської обласної ради в умовах воєнного стану.

Практичне значення дослідження. Матеріали роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях проблем забезпечення транспарентності в діяльності органів публічного управління на Волині й в Україні загалом, а також у підготовці навчально-методичної літератури, викладанні курсів і спецкурсів із політології, історії, права, державного управління, місцевого самоврядування тощо.

Структура та обсяг дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел і літератури (69 позицій). Загальний обсяг роботи – 57 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Демократичні принципи публічного управління

Форми та напрями демократичного врядування на основі залучення населення до процесів планування та прийняття рішень на всіх рівнях публічного управління забезпечує наявність каналів зв'язку між владою та суспільством, підконтрольність, підзвітність та якісні адміністративні послуги. У відкритому суспільстві люди не лише мають право знати про наміри влади, а й отримують можливість впливати на процеси нормотворчої діяльності, вдосконалення роботи державного апарату та політиків, які ухвалюють рішення. Демократичні принципи здійснення публічної політики на державному та місцевому рівнях, такі як відкритість, прозорість, гласність та інші сприяють підвищенню якості управління органів влади за рахунок зростання ефективності взаємодії владних структур з населенням у ході ухвалення та реалізації рішень, що зачіпають інтереси широких кіл населення. Водночас такі практики дають змогу своєчасно реагувати на динамічні зміни та виклики сучасності.

Реалізація громадської участі в місцевій громаді передбачає залучення людей до співпраці щодо головних питань життєдіяльності територіальної громади: питань соціального захисту та розвитку людини, використання місцевих ресурсів та стратегічного планування в інтересах громади тощо. Водночас громадська участь та залученість людей до вирішення місцевих справ є процесом, в основі якого лежить взаємодія громадського сектора з органами публічної влади. Це означає, що підготовка, ухвалення та виконання рішень має відбуватися шляхом інформування громадськості, вивчення громадської думки, залучення необхідних засобів, що сприяють розв'язанню проблем, а також пріоритетів та переваг у ставленні громадян до владних структур [6, с. 17].

Прозора та відкрита влада, що є ключовими в категорії «транспарентність», є головною умовою демократичного розвитку держави та суспільства. Такий тип

суспільних відносин зумовлює здійснення ефективної політики, громадського контролю, захист прав людини та загалом підвищення довіри людей до влади.

Поняття «транспарентність» як сутнісна характеристика комунікації між публічною владою та громадськістю перейшло до вітчизняного суспільно-політичного дискурсу із західної суспільно-політичної думки. Транспарентність з англійської («*transparency*») тлумачиться як прозорий, зрозумілий, явний («*trans*» – прозорий, наскрізь та «*pareo*» – бути очевидним). Сьогодні цю дефініцію можна зустріти в багатьох мовах світу: іспанською – *transparencia*, італійською – *trasparenza*, німецькою – *transparenz*, французькою – *transparence* та ін. За своєю суттю транспарентність, як принцип діяльності органів публічної влади, є категорією політичної науки, що передбачає реалізацію права кожного громадянина на доступ до публічної інформації.

Етимологія поняття «транспарентность» тісно пов'язана з історією походження самого терміну, що є похідним від розвитку доктрини права та його впровадження в суспільну науку. Попри те, що ця політико-правова категорія увійшла в публічний дискурс в ХХ ст., сама ідея зародилася ще у філософській думці та стародавньої Греції, де вважалося за норму, що уряд повинен діяти відповідно до справедливих законів, які, зі свого боку, мали неухильно виконуватися громадянами.

Виникнення інституту транспарентності в суспільно-політичному житті вчені пов'язують з виникненням ліберальних ідей щодо повноцінній участі громадян західноєвропейських держав у політичному житті суспільства, роботі його суспільних інститутів в епоху боротьби за політичні права та свободи. Американський вчений К. Худ стверджує, що термін «транспарентність» у відношенні до державного управління вперше вжито відомим філософом і правознавцем Дж. Бентамом у 1790-х рр. у контексті прозорого управління або гласності [67].

Проблема транспарентності в науковому дискурсі довгий час не піднімалася. Вона отримала «нове дихання» разом із початком формування концепції «доброго» або «належного» врядування («*good governance*»). У 80-х

рр. XX ст. вийшло у світ ґрунтовне дослідження німецького вченого Ю. Хабермаса «Теорія комунікативної дії», де стверджувалося, що класична модель відносин у соціальних процесах ранньомодерних країн (модель «суб'єкт-об'єкт») має бути змінена на інтерсуб'єктивну парадигму (суб'єкт-суб'єктивні відносини) [39, с. 314].

Французький вчений Ж. Бурґо виділяє такі базові аспекти категорії «добре врядування»: сприйняття суспільством влади як легітимної; громадяни перебувають у центрі уваги тих, хто приймає рішення; управлінські програми, орієнтовані на суспільство і засновані на громадській згоді; швидка пристосовність публічної адміністрації до потреб громадян під час розподілу суспільних фондів [Цит. за 39, с. 313].

Концептуальну модель доброго врядування покладено в основу базових засад і принципів ефективного управління Європейського Співтовариства. Так, Біла книга з європейського врядування, що була прийнята Єврокомісією у 2001 р. виділила п'ять головних принципів управління ЄС. Усі вони так чи інакше в процесі комунікації владних структур з населенням передбачають застосування демократичних принципів і норм, що відповідають засадам транспарентності. Серед них: відкритість, участь, підзвітність, ефективність та злагодженість. Відповідно до принципу відкритості інститути та механізми установ та організацій мають працювати максимально відкрито, активно обмінюватися інформацією з державами-членами ЄС щодо власної діяльності та рішень, викладати інформацію мовою, що є доступною і зрозумілою широкому загалу тощо [5].

Загалом під транспарентністю розуміється фундаментальна сутність політичної влади, що гарантує функціонування демократичного ладу, громадянського суспільства тощо завдяки публічності дій різних гілок влади на державному та місцевому рівнях, гласних процедур прийняття управлінських рішень за одночасного суспільного контролю над діяльністю органів влади та управління. Функціонування влади на засадах транспарентності сприяє більшій відповідальності та ефективності публічного управління.

Транспарентність є багатогранним та багатфункціональним явищем – принципом співучасті держави з населенням, що забезпечує політичну і громадську участь людей у суспільно-політичному житті, спосіб досягнення суспільної злагоди та консенсусу у вирішенні складних проблем, забезпечення конституційних прав громадян тощо. Цей принцип також передбачає наявність зворотного зв'язку і контролю з боку населення, це дієвий спосіб політичної соціалізації тощо.

Транспарентність є універсальним принципом, що поширюється практично на всі сфери життєдіяльності суспільства: публічне управління, економіку, правоохоронну діяльність, громадянське суспільство тощо. Складовими транспарентності є *нормативно-правова* – законодавче закріплення прозорості та відкритості владних інституцій, *інституційна* – наявність організаційних структур, форм, механізмів і процедур влади і громадянського суспільства (двох рівнів – внутрішній – між самими органами влади і зовнішній – між владою і громадянами) та *особистісний* – прозорість і відкритість діяльності посадових осіб, що передбачає відповідний рівень демократичної політичної культури, етики і професіоналізму [63, с. 89].

Транспарентність як суспільне явище передбачає наявність певних функцій. Серед них: просвітницька, політичної участі та громадської залученості населення, контроль над прийняттям і реалізацією владних рішень, створення безпечного політичного середовища для опозиційної діяльності, виявлення та профілактика порушень прав людей, захист громадян від нав'язування зверху рішень тощо [Там само]. Усе це так чи інакше формує активістський тип політичної культури та демократичні громадянські чесноти в широкого загалу населення.

В сучасній науковій літературі категорію «транспарентність» прийнято асоціювати з такими поняттями, як: «прозорість», «відкритість», «гласність», «публічність», «підзвітність», «доступ до публічної інформації», «участь в управлінні державними справами» тощо. Усі вони тією чи іншою мірою доповнюють одне одного і виступають складовими структури транспарентності

публічного управління, практична реалізація яких здійснюється через відповідні інститути, механізми та процедури, що загалом забезпечують належний рівень комунікації органів влади з громадськістю. Зокрема до таких інституційних механізмів належить: доступ до публічної інформації, запити, поширення інформації через ЗМІ, публічні дискусії між органами державної влади та місцевого самоврядування з населенням та ін.

Доступність, прозорість та відкритість органів публічної влади є невід'ємними атрибутами системи державного управління, що перебуває в стадії демократичного реформування або модернізації. Так, за твердженням вітчизняного науковця А. Чуклинова, «прозорість є структурним елементом управлінського механізму будь-якої демократичної держави в умовах модернізації її владних інститутів, що тим самим сприяє зміцненню життєдіяльності її управлінських властивостей. Вона характеризується «максимальною можливою доступністю інформації про діяльність управлінського апарату та формуваннями жорсткого механізму громадського впливу на сферу приватного та державного адміністрування за допомогою представницьких інститутів, що ... слугує умовою нейтралізації корупційних тенденцій у даній сфері». Зі свого боку відкритість передбачає «наявність в системі правовідносин широких каналів взаємопроникнення для всього спектру соціальних, економічних та політичних сил» [62, с. 51–52].

Механізм прозорості в системі публічного управління на всіх рівнях є сполученою ланкою між державними інституціями та населенням, особливо там, де йдеться про адміністративні послуги. Тим самим утверджується пріоритет громадського над державним. У цьому аспекті, прозорість розглядається не лише як функціональний принцип забезпечення транспарентності управлінських інституцій, а як етична складова публічного адміністрування.

Фундаментальною засадою забезпечення транспарентності публічного управління є її нормативно-правове закріплення в організації та здійсненні адміністративного процесу. В межах спеціальних нормативно-процесуальних актів, що закріплюють статус вищих та центральних органів державної влади,

(міністерств, комітетів та інших відомств, а також в системі місцевого самоврядування) мають бути чітко прописані норми, що регламентують відкритість та прозорість їх діяльності, а також передбачають відповідальність за їх обмеження.

Принциповим питанням для сучасної практики державного управління в напрямі забезпечення її транспарентності є переведення її властивостей з декларативних принципів до практичного втілення, відкрито та зрозумілу для широкого загалу систему конкретних дій. Зокрема:

- запровадження чітких механізмів прийняття рішень, які регламентуються виключно інтересами громадськості;
- публікацію рішень з метою доведення їх стратегічної мети до цільової аудиторії;
- системне підвищення кваліфікації управлінського апарату, що передбачає обов'язкове вивченням етичних засад професійної діяльності;
- забезпечення відповідальності адміністраторів всіх рангів за наявність корупційних тенденцій в межах їх компетенцій [68].

Брак або повна відсутність відкритості та прозорості в практиці публічного управління суб'єктів суспільних відносин засвідчує формування певних територій, де панує надмірний централізм і, навіть монополія управління, позбавленого елементарних засад транспарентності, а відтак демократичності та, водночас, небезпеки існування корупційної складової в їх діяльності. Це свідчить про відсутність контролю з боку відповідних центральних та регіональних або місцевих органів влади, комунікативну деструктивність, що негативно позначається на життєдіяльності суспільства загалом.

Гласність, відкритість та прозорість як складові транспарентності публічного управління сприяють не лише забезпеченню легітимації влади, а й конструктивній співпраці інститутів влади з громадянським суспільством та населенням загалом. Прозорість влади є ознакою зрозумілості, переконливості дій влади для громадськості, умовою відповідної зворотної підтримки, без чого не можливий свідомий та результативний вплив громадськості. Ефективність

такої взаємодії позначається на реалізації державні політики, безпеці та стабільності держави загалом.

Отже, впровадження принципів демократичного врядування дає змогу модернізувати діяльність органів публічної влади на засадах громадської участі, підвищує ефективність і створює довіру між владою та людьми через прозорість та діалог. Це має особливу вагу на місцевому рівні, де жителі можуть безпосередньо впливати на прийняття та реалізацію рішень, що стосуються їхнього життя. Демократичне управління також передбачає участь громадян у плануванні та ухваленні рішень, із врахуванням принципів підзвітності та прозорості.

1.2. Ступінь розроблення проблеми в науковій літературі

Дослідження різних аспектів транспарентності є предметом уваги зарубіжних та вітчизняних вчених. Так, окремі аспекти досліджуваної проблеми висвітлено у працях зарубіжних дослідників – Д. Альта, Ю. Габермаса, Ж. Бодріяра, Н. Лумана, Х. Парка, В. Парсонса, Д. Кауфманна, Р. Лоурі, С. Пьотровські, К. Худа та ін. Транспарентність на думку американських вчених В. Брука та М. Теллер, можна розглядати і як принцип, і як діяльність, що передбачає вдосконалення дії шляхом поширення комунікації. На їх переконання транспарентність, це комплексне поняття, що формувалося продовж тривалої історії боротьби громадян за розширення їх права на доступ до публічної інформації та залучення до процесу прийняття рішень органами державні влади, а також співробітництва з нею [66, р. 14].

Західні вчені розглядають транспарентність як органічну складову концепції «доброго/належного врядування» – поняття, що передбачає в діяльності органів влади такі якісні характеристики, як підзвітність, неупередженість, верховенство права та водночас виступає запобіжником проти корупції. Зі свого боку транспарентність виконавчої влади передбачає

відкритість діяльності уряду («*government openness*»), захист інформаторів («*whistleblower protection*») та гласність («*publicity*») [65, р. 12].

Доповненням у трактуванні сутнісних рис транспарентності є точка зору К. Худа, який пропонує тлумачити її як право та можливість людей або організацій щодо доступу до інформації, яку отримують та генерують органи влади [67, р. 14]. Таке трактування використовує і Мережа ООН з питань державного управління (*UNPAN*): «транспарентність – це доступ громадян до інформації і сприяння у легкому розумінні громадськістю процесу прийняття управлінських рішень» [68].

Вагому роль у реалізації засад транспарентності в діяльності органів публічної влади відіграє «діджиталізація» публічних сервісів і розвиток е-демократії. Світовий досвід підтверджує, що найкращих результатів досягають ті країни, що поєднують інституційну сталість із відкритістю до новацій. Як зауважують західні вчені, розвиток цифрових сервісів, використання великих даних та краудсорсинг ідей стають каталізаторами якісних змін у публічному управлінні [65, р. 158].

Узагальнюючи погляди західних вчених на явище транспарентності в державному управлінні, можна засвідчити низку головних тез або вимірів. вимірів. По-перше, транспарентність можна розглядати як принцип. По-друге, як діяльність, що передбачає практичні дії, що дають змогу органам влади стати більш демократичними завдяки, наприклад, удосконаленню комунікативних властивостей. По-третє, транспарентність є комплексним поняттям, яке передбачає зростання відкритості органів державної влади, доступ до інформації, політичну участь, а також організацію прозорої діяльності для всіх структурних підрозділів влади та їх працівників, зокрема шляхом запровадження механізмів е-демократії.

Проблеми різних форм комунікації та діалогу органів влади з громадськістю в системі державного управління розглядають такі вітчизняні вчені, як: Т. Андрійчук, Е. Афонін і О. Суший, О. Бабінова, Н. Грищенко, Т. Кравченко, О. Крет, О. Крутій, І. Лопушинський, А. Максименко,

В. Мельниченко, Б. Мицак, Ю. Николаєвець, Ю. Пиляєва, Г. Почепцов, К. Ровинська, Л. Ткач, О. Третяк, А. Чуклинов, В. Ярошенко та ін.

Вагомий внесок у розробленні проблеми транспарентності в органах місцевого самоврядування зробили волинські науковці. Так, окремі аспекти діяльності Волинської обласної ради на засадах транспарентності розкрили у своїх роботах В. Бортніков та О. Козюпа [7, 8, 16–18]. Як зазначає О. Козюпа, налагоджена система обліку публічної інформації в діяльності Волинської обласної ради, «дає змогу надавати потрібну інформації та своєчасно відповідати на запити громадян і юридичних осіб, інформувати громадськість про діяльність ради, її керівництва, депутатського корпусу тощо. Відкритість і гласність роботи представницького органу краю забезпечується завчасним оприлюдненням проєктів його рішень на вебсайті ради з метою їх громадського обговорення та внесення пропозицій. Важливим документом, який регулює діяльність рад, є їх регламент. Значний комунікативний потенціал депутатського корпусу реалізується під час особистих зустрічей депутатів і керівництва ради з населенням, що відбуваються під час робочих поїздок депутатів» [16, с. 9].

Вагомий внесок у дослідження діяльності Волинської обласної ради на різних історичних етапах, у тому числі й в умовах реформи децентралізації зробив волинський дослідник В. Малиновський [28–31]. У монографії «Реформа децентралізації у Волинській області» він стверджує, що реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади, не лише створила нові можливості для розвитку територіальних громад, а й «запровадила європейську модель муніципальної влади, адаптовану до національних умов, і таким чином наблизила Україну до стандартів ЄС» [30, с. 5].

У вітчизняному науковому дискурсі панує підхід, що сформувавши західні вчені. Його сутність зводиться до того, що категорія «транспарентність» є похідною від сукупності таких понять, як: «прозорість», «відкритість» та «гласність». Е. Афонін і О. Суший стверджують що «транспарентність» – це базова властивість політичної влади в умовах демократичного політичного режиму загалом. Саме вона забезпечує розвиток демократії, громадянського

суспільства шляхом відкритості дій різних гілок влади, процедур прийняття політичних рішень та активізації громадського контролю з боку населення над діяльністю органів публічної влади та управління» [2, с. 6].

Близьку до такого трактування дефініції «транспарентність» в українській політичній науці висловлює вітчизняна дослідниця О. Крет. На її думку саме термін «транспарентність» дає змогу розглядати цю проблему комплексно, водночас розмежувати низку дефініцій, близьких, але не тотожних йому. Йдеться про підхід, який визначає транспарентність державної влади як «відкритість, прозорість, гласність, публічність і підзвітність процесу формування, розвитку та функціонування органів державної влади різного рівня та процесу прийняття ними рішень» [23, с. 336].

Поняття «транспарентність» органічно пов'язане з правом людей на доступ до інформації про діяльність органів публічної влади різних рівнів підпорядкування, що загалом логічно, оскільки наявність правових норм, є вагомим підставою для їх втілення на практиці у правовій державі. Так, Н. Грищенко головною умовою забезпечення транспарентності вважає саме право доступу до інформації з боку органів влади. Безпосередніми формами доступу до інформації про діяльність органів влади є: «надісланий громадянином інформаційний запит в орган влади для надання інформації, відвідування відкритих робочих засідань органів влади, доступ до відкритих архівів офіційної інформації органів влади, робота громадських приймалень». Опосередкований доступ громадян до інформації про діяльність органів влади, реалізується в таких формах: «поширення інформації в ЗМІ, випуск спеціалізованих брошур і збірників, розміщення інформації на стендах офіційної інформації в службових приміщеннях певного органу влади, розміщення інформації у мережі Інтернет» [12].

Водночас, окремі вчені трактують прозорість, відкритість та гласність як самодостатні категорії. Попри спільні точки перетину, вони характеризують специфічні напрями у функціонуванні органів державного управління. Наприклад, В. Мельниченко вбачає головну відмінність принципів прозорості та відкритості в тому, що «прозорість державної політики характеризується пасивністю споглядання інформації громадянами та їхніми об'єднаннями, а

відкритість передбачає можливість активних дій цих суб'єктів щодо політики [32, с. 50]. Т. Андрійчук аналізує прозорість публічної влади в контексті комунікації її органів з громадськістю, що сприяє формуванню розуміння, а відповідно й прийняття населенням усіх аспектів діяльності відповідних органів влади [1, с. 26].

Як засвідчує аналіз точок зору на явище транспарентності, жодна з дефініцій, таких як «відкритість», «гласність», «публічність», не здатна повною мірою розкрити зміст поняття «транспарентність». Переважно вони розкривають той або інший бік або властивість досліджуваного поняття. Головною ознакою транспарентності можна вважати доступність влади до широкого загалу. Відкритість, гласність і публічність виступають засобами, що забезпечують доступність влади для людей у вигляді інформації або прийняття рішень на вимогу людей після відповідних дискусій.

Отже, транспарентність виступає як комплексне явище та принцип діяльності органів публічної влади в демократичних країнах. В Україні ж реалізація принципу транспарентності залежить від багатьох чинників, що характеризують рівень демократії в нашій країні. Водночас цей рівень є похідним від ступеня повноти реалізації принципу транспарентності. Таким чином, демократія і транспарентність є взаємозумовленими явищами, що не можуть існувати окремо.

Варто наголосити, що транспарентність за своїм змістом є інтегральною категорією, що є похідною від сукупності понять, зокрема таких, як «доступ до інформації», «гласність», «прозорість», «відкритість» або «публічність». Попри те, що ці категорії є складовими транспарентності, усі вони відрізняють за змістом і певною мірою доповнюють одне одну.

РОЗДІЛ 2

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НА ЗАСАДАХ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ

2.1. Нормативно-правова база демократичних принципів взаємодії органів публічної влади та громадськості в Україні

Першим кроком для досягнення належного рівня демократичності публічної влади є формування відповідної нормативної бази. Йдеться про конституційні засади, спеціалізовані закони, що закріплюють свободу слова, права доступу населення до публічної інформації, гласність, доступність та прозорість процесу управління тощо. Зокрема в Законі України «Про державну службу» принцип прозорості визначається як «відкритість інформації про діяльність державного службовця, крім випадків, визначених Конституцією та законами України» (п. 9, ч.1, ст. 4).

В Основному Законі України, закріплено норму, за якою реалізація «права на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації може бути обмежене виключно законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» (ч. 3 ст. 34) [19].

Після прийняття Конституції України у 1996 р. постала нагальна проблема зміцнення та розширення правової бази комунікації органів публічної влади і громадськості на конституційних засадах. Важливим кроком на шляху впорядкування комунікації влади з громадськістю стало прийняття у 1997 р. Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації». Щоправда цей закон втратив свою чинність у 2022 р., разом із прийняттям Закону України «Про медіа» [52].

Серед інших нормативно-правових актів, початку 2000-х рр., що розпочали формування правових засад транспарентності в діяльності органів публічної влади, слід згадати Указ Президента України від 1 серпня 2002 р. «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» та розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. «Деякі питання удосконалення роз'яснювальної роботи органами виконавчої влади» «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. [46].

Зокрема, правочинна на сьогодні Постанова Кабінету Міністрів від 3 листопада 2010 р. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» включає такі документи, як «Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики» та «Типове положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації» [48].

Важливим кроком на шляху переходу на більш високий рівень правового забезпечення діяльності органів публічної влади України в контексті її демократичності, а відповідно прозорості та гласності, стало прийняття в грудні 2022 р. Закону України «Про медіа». Цей закон спрямовано на «забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів, права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, на забезпечення плюралізму думок і вільного поширення інформації, на захист національних інтересів України та прав користувачів медіа-сервісів, регулювання діяльності у сфері медіа відповідно до принципів прозорості, справедливості та неупередженості, стимулювання конкурентного середовища, рівноправності і незалежності медіа та визначає правовий статус, порядок формування, діяльності та повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення» [52].

Зокрема цей закон визначає головні принципи діяльності суб'єктів суспільно-політичних відносин у сфері медіа. Він ґрунтується на принципах: «свободи вираження поглядів і переконань, свободи поширення, обміну та

отримання інформації, свободи діяльності суб'єктів у сфері медіа, у тому числі вільного визначення змісту інформації, свободи господарської діяльності у сфері медіа, гарантованості права на інформацію, відкритості та доступності інформації, достовірності і повноти інформації, правомірності одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, захищеності особи від втручання в її особисте та сімейне життя» (ч.1, ст.4).

Неодмінною умовою забезпечення демократичності всієї системи публічної влади в Україні на засадах транспарентності є унормування діяльності інституту місцевого самоврядування. Серед головних документів, що регламентують діяльність органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад є закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» [53] та «Про статус депутатів місцевих рад») [55].

Зокрема закон «Про статус депутатів місцевих рад» надає депутатам, під час здійснення ними своїх повноважень, «право на депутатське звернення, депутатський запит, депутатське запитання» (п. 1 ч. 2 ст.11. Оскільки депутат місцевої ради є представником влади, принципово важливою нормою закону є обов'язок депутата розглядати пропозиції, заяви і скарги громадян, «які надійшли до нього, вживає заходів до їх своєчасного, обґрунтованого вирішення (ч. 1, ст. 12).

Помітну роль у впровадженні засад транспарентності в діяльності органів місцевого самоврядування в Україні зіграла реформа місцевого самоврядування, що запроваджена відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. у документі «Концепція реформування місцевого самоврядування та організації територіальної влади в Україні» [20].

Важливим каналом легітимації влади є її суспільне визнання через інституції громадянського суспільства, оскільки від ступеня відкритості влади, налагодження конструктивного діалогу із населенням, залежить рівень довіри до неї з боку пересічних громадян. Цей аспект діяльності влади знаходить своє нормативно-правове забезпечення у відповідних політико-правових актах. Йдеться насамперед про такий важливий для перспектив розвитку

громадянського суспільства в Україні документ, як «Національна стратегія розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки», що затверджена Указом Президента України 27 вересня 2021 р. Як йдеться у загальній частині цієї стратегії, становлення демократичної, правової та соціальної держави «тісно пов'язане з розвитком громадянського суспільства як сфери суспільної діяльності громадян, що об'єднуються для прийняття спільних рішень, а також захисту прав та інтересів, досягнення спільного блага, у тому числі у взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, політичними інститутами та бізнесом» [36].

Серед найбільш поширених форм комунікації влади з людьми є інститут звернень та запитів. Найбільш докладно порядок звернень, їх регламентація та впорядкування прописані у Законі України «Про звернення громадян» [51]. Показово, що це один з перших законів, що прийнятий у 1996 р. відразу після ухвалення Конституції України. Цей нормативний акт складається із трьох розділів і 28 статей, що засвідчує ґрунтовність його норм та положень. Процес демократичного поступу Україні в напрямі реалізації стандартів Європейського Союзу зумовив упродовж наступних років внесення численних змін.

Оскільки поняття «звернення громадян» може трактуватися надто широко, закон дає визначення цієї правової категорії: «викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги» (ст. 3). Обмеження термінів розгляду звернень запобігає зволіканню з боку чиновників, тому звернення мають розглядаються у чітко визначений термін – «упродовж одного місяця від дня їхнього надходження, а якщо для його вирішення не потрібне додаткове вивчення, то невідкладно, проте не пізніше 15 днів від дня їх отримання. Якщо розглянути порушені у зверненні питання не вдається, то керівник відповідного органу, установи, організації або його заступник встановлюють потрібний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. Загальний термін вирішення зазначених у зверненні питань не може перевищувати 45 днів» (ст. 20).

Лакмусовим папірцем демократичності політичного режиму є організація дійсно вільного волевиявлення громадян під час виборів, створення надійних механізмів запобігання їх фальшуванню або викривленню результатів виборів тощо. Показово, що у Виборчому кодексі України, що прийнятий Верховною Радою України у 2019 р., з'являється ст. 23 «Публічність і відкритість виборчого процесу». Там викладено головні принципи проведення виборів відповідно до європейських вимог, що відповідають засадам транспарентності політичної влади. У цій статті, зокрема йдеться про те, що підготовка і проведення виборів, передбачених цим Кодексом, «здійснюються публічно і відкрито» (ч. 1, ст. 23), а територіальні виборчі комісії «оприлюднюють свої рішення на своїх офіційних веб-сайтах (за наявності), веб-сайтах відповідних місцевих рад (за наявності) або в інший спосіб, визначений цим Кодексом» (ч. 4, ст. 23) [9].

Широкомасштабна агресія РФ проти України спонукала владу до реорганізації системи органів публічної влади, а також вимагала відповідних змін у форматі їх діяльності, що вимагало прийняття низки законодавчих актів. Це насамперед закони України «Про правовий режим воєнного стану» [53], «Про військово-цивільні адміністрації», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [47].

Для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районах відсічі збройної агресії Російської Федерації, як тимчасовий вимушений захід з елементами військової організації управління указом Президента України утворено тимчасові державні органи – військові адміністрації (ВА) та військово-цивільні адміністрації (ВЦА).

24 лютого 2022 р. Указом Президента України на всій території України утворено 25 обласних військових адміністрацій. Обласні, Київська міська державні адміністрації набули статусу відповідних військових адміністрацій, а голови цих державних адміністрацій – посади начальників військових адміністрацій. Водночас, на базі існуючих районних державних адміністрацій утворено відповідні районні військові адміністрації (РВА), а їхні голови стали начальниками

РВА. Військові адміністрації керуються Законом України «Про правовий режим воєнного стану».

Свідченням уваги законодавця до проблеми правового регулювання з метою вдосконалення роботи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану стало прийняття закону 12.05.2022 р. «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» [44]. Цей закон значно розширив одноосібні повноваження голів територіальних громад.

Розширенню поля громадської участі, підвищенню прозорості та зменшенню корупційних ризиків сприяють інститути електронних петицій, громадських бюджетів, онлайн-консультацій з громадськістю тощо. За стандартами Європейського Союзу, саме використання цифрових технологій під час комунікації між державою і населенням є ознакою зрілої демократії, що створює публічно-правове поле відкритості, вільного волевиявлення та конкуренції думок.

Таким чином, формування цифрової грамотності і населення, і державних службовців є нагальною проблемою сьогодення. Це сприяє не лише модернізації держави та успішної реалізації нагальних реформ, а й є надійним механізмом розвитку демократії за рахунок зміцнення механізмів та каналів комунікації між владою та населенням. На сьогодні, в системі органів публічної влади впровадження цифрових технологій – це один із основних напрямів її реформування. Так, Європейський Парламент і Рада ЄС 22 травня 2018 р. ухвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання впродовж життя (2018/С 189/01), в якій цифрова компетентність визнана однією з восьми ключових компетентностей для повноцінного життя та діяльності громадян ЄС [56].

У контексті загальноєвропейських тенденцій розвитку інформаційного суспільства 3 березня 2021 р. Кабінет Міністрів України схвалив «Концепцію розвитку цифрових компетентностей і план заходів з її реалізації до 2025 року». Головною метою цього документу є визначення пріоритетних напрямів і

основних завдань з питань розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей, підвищення рівня цифрової грамотності населення, зокрема працездатних осіб, громадян похилого віку, малозабезпечених сімей, осіб з інвалідністю, інших вразливих груп населення, в умовах розвитку цифрової економіки та цифрового суспільства [56].

Цифрові технології в державному секторі України, за твердженням відомого вітчизняного вченого в галузі державного управління І. Лопушинського, – «основа його реформування та потенційний приклад для всієї країни, яким чином потрібно використовувати переваги цифрового світу. Синергетичний потенціал соціальних, мобільних, хмарних технологій, а також технологій аналізу даних та “інтернету речей” сукупно здатні привести до трансформаційних змін у державному управлінні та загалом, тобто зробити державний сектор України ефективним, реактивним і ціннісним» [26].

Отже, нормативно-правова база, що унормовує відносини органів публічної влади та громадськості перебуває у стадії постійного оновлення та вдосконалення. Новації політико-правового регулювання охоплюють нові сфери суспільних відносин, реагуючі на глобальні політичні і суспільні зміни та виклики, що відбуваються в Україні та світі.

2.2. Інститути, механізми та процедури забезпечення гласності, прозорості та доступності в діяльності органів місцевого самоврядування в Україні

Інституційний механізм забезпечення транспарентності реалізується через процес комунікації суб'єктів суспільних відносин, оскільки їх взаємодія відбувається передусім шляхом обміну інформацією, що має бути достовірною та відкритою для широкого загалу. Неодмінною умовою ефективної роботи органів публічного управління є налагодження конструктивного діалогу влади з інститутами громадянського суспільства та громадськістю загалом. Це відповідає засадам «належного врядування» або «доброго врядування» у центрі якого стоять люди з усією різноманітністю своїх потреб та інтересів. Цей стиль

управління розглядається сьогодні як одна із підвалин розвитку сучасних демократичних держав загалом та України, зокрема. Як наголосив Президент України В. Зеленський, виступаючи перед вітчизняними парламентарями у листопаді 2024 р., «інформаційна консолідація передусім комунікації влади – заради чіткості, вчасності, повноти інформування. Інформаційна консолідація забезпечить перш за все емоційну стійкість нашого народу, емоційну стійкість України [15].

Сукупність принципів, механізмів і засад транспарентності спрямовано на створення і розвиток інститутів через які налагоджується діалог між органами влади та громадськістю, з організаціями т. зв. «третього сектору» та залучення їх до процесів вироблення і прийняття рішень. Водночас така співпраця сприяє практичній реалізації принципів демократичного врядування.

Процес інституалізації діяльності органів місцевого самоврядування на засадах транспарентності, крім інститутів правової регламентації, передбачає існування різноманітних форм та процедур комунікації з акторами та суб'єктами суспільних відносин. Серед них: доступ громадськості до урядових рішень; наявність структурних підрозділів, що забезпечують комунікацію органів влади з громадськістю; створення віртуальних «офісів» владних структур, їх порталів і сайтів та ін. [57, с. 146].

Форми забезпечення транспарентності влади є визначальними чинниками існування демократичного політичного режиму, оскільки гласність і прозорість адміністративного управління забезпечує доступ до інформації про зміст рішень, що приймаються владою. Це також є запорукою дотримання норм права та рівності усіх громадян перед законом, оскільки такі практики регламентовано законодавчими та регуляторними актами, що зобов'язують органи місцевого самоврядування спілкуватися з жителями територіальних громад та інформувати про свою діяльність.

Зв'язок органів влади з громадськістю відбувається по-перше, шляхом публікації офіційних документів – законів, указів, постанов, рішень та ін. у офіційних виданнях. По-друге, через консультації з громадськістю з метою

вироблення спільних рішень через громадські слухання, круглі столи та ін. По-третє, шляхом створення консультативно-дорадчих органів типу громадських рад для взаємного узгодження управлінських дій. По-четверте, завдяки правильній організації та своєчасного реагування на звернення громадян. По-п'яте, поширення е-врядування та запровадження діалогу і співпраці влади з громадянами посередництвом електронних засобів інформації [22, с. 15].

Усе це більшою або меншою мірою є складовими такої узагальнюючої форми комунікації влади та громади як *public relations* (в'язки з громадськістю) що сприяє взаєморозумінню та співпраці влади з населенням. Під час такого спілкування відбувається вивчення громадської думки, накреслюються плани розвитку громад і територій, загалом узгоджуються приватні, суспільні і державні інтереси. Загалом паблік рілейшинз є ефективним інструментом органів публічної влади, що покликано в основу їх комунікації з населенням на різних рівнях функціонування влади. Діяльність системи зав'язків з громадськістю в органах публічної влади і управління має сприяти поширенню демократії і забезпечувати плідні контакти з населенням відповідних регіонів, а не служити інтересам певних політичних партій або їх лідерів. Сюди також слід віднести просвітницьку діяльність влади у колах громадськості у питаннях законодавства, інформування урядовців про реакцію громадськості на діяльність владних структур та політику, що проводиться або планується [21, с. 110].

Зі свого боку, громадські ради є консультативно-дорадчим органом, що утворюється при міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, обласних та районних державних адміністраціях, обласних, районних та місцевих радах з метою консультування, узгодження та координації заходів влади та громадськості з питань формування та реалізації державної політики [11, с. 125].

За твердженням вітчизняних науковців основними напрямками реалізації принципів відкритості та прозорості діяльності органів публічної влади є: об'єктивний розгляд звернень громадян та запитів на доступ до публічної інформації в межах компетенції; консультації з громадянським суспільством з

важливих питань; проведення пресконференцій, круглих столів, обговорень і брифінгів із залученням ЗМІ; систематичне висвітлення діяльності органів влади у ЗМІ та залучення громадськості до державних справ через консультативно-дорадчі інститути та заходи [33, с. 281].

Важливу роль у вдосконаленні комунікації, а фактично, переведення її на принципово новий рівень, є інноваційні механізми у вигляді використання електронних сервісів, платформ і порталів, широкого запровадження форм електронного врядування, використання штучного інтелекту тощо. Зокрема, 24 жовтня 2025 р. Україна вперше взяла участь у засіданні високого рівня Європейської ради зі штучного інтелекту (*European AI Board*). Нашу державу представила команда штучного інтелекту (ШІ) Міністерства цифрової трансформації України. Це важливий крок у європейській інтеграції України та наближенні до стандартів *AI Act*. Статус спостерігача надано Україні Європейською Комісією на її запит під час двосторонніх переговорів у березні 2025 р. Це дає Україні можливість долучатися до обговорення та формування спільної політики штучного інтелекту в Європі [60].

Щодо електронного врядування, то це новітня форма народовладдя, за якої громадяни та бізнес можуть брати участь в управлінні державою та місцевому самоврядуванні за допомогою онлайн інструментів та сервісів і водночас виступають повноцінними партнерами у вирішенні місцевих та державних справ. В основі такої комунікації між владою та громадянами – мобільні додатки замість паперових звернень чи телефонного зв'язку, комунікаційні платформи замість запитів, портали, що працюють за принципом «єдиного вікна» та ін. Такі інструменти посилюють вплив окремих людей та бізнесу загалом на органи влади – вони «дають змогу краще контролювати їхню роботу, зокрема процес прийняття рішень, а органам влади краще розуміти та взаємодіяти з громадою [58, с. 132].

Електронне урядування як форма організації діяльності органів місцевого самоврядування, не лише забезпечує підвищення ефективності, відкритості та прозорості їхньої діяльності, організацію е-документообігу тощо, а міняє усю

філософію зав'язків влади та громадськості, що існувала раніше. Йдеться про те, що е-демократія загалом створює умови, коли чиновник та пересічний громадянин виступають як рівноправні партнери, оскільки вони задіяні в єдиний процес здійснення політики на відповідному рівні спілкування.

Розвиток онлайн-платформ для публікації інформації про діяльність органів влади забезпечує швидкий доступ до даних для громадян. Ці платформи надають оперативну інформацію про роботу державних установ, органів влади та муніципальних структур, водночас сприяючи прозорості та відкритості. Вони дозволяють публікувати рішення, звіти, бюджети, законопроекти та інші важливі дані у чітко визначені терміни.

Так, єдиний державний веб-портал відкритих даних (<https://data.gov.ua/>) є централізованою онлайн-платформою для доступу до різноманітних даних та інформації з різних сфер державного управління. Цей портал є ключовим інструментом в політиці прозорості та відкритості державних даних. Він дає змогу отримувачам інформації використовувати ці дані відповідно до їх потреб, зокрема, для аналізу, моніторингу та контролю за діяльністю державних органів.

Онлайн-платформа прозорості та підзвітності місцевої влади <https://transparentcities.in.ua/> є інструментом забезпечення взаємодії між владою та громадянами. Ініціатором створення платформи є *Transparency International Ukraine* – українське відділення міжнародної антикорупційної організації. Платформа містить різноманітну інформацію та сервіси в 14 основних сферах діяльності (освіта, інфраструктура, закупівлі, бюджетний процес, комунальне майно, соціальні послуги тощо), які дозволяють громадянам бути більш інформованими про діяльність місцевих органів влади та брати участь у прийнятті рішень.

Останніми роками в Україні активно розвиваються електронні сервіси та платформи для забезпечення доступу до інформації та державних послуг громадян та бізнес-структур, що включає в себе електронні системи документообігу, системи онлайн-звернень до державних органів, електронні системи декларування та багато ін. Серед них:

1. Дія (<https://diia.data.gov.ua/>) – це інтегрована державна платформа, що надає доступ до різних державних послуг онлайн, таких як реєстрація місця проживання, отримання паспорта, реєстрація бізнесу та багато іншого.

2. *Prozorro* (<https://prozorro.gov.ua/uk>) – це електронна система публічних закупівель, що спрощує процес придбання для державних установ та бізнесу, забезпечуючи прозорість та змагальність. Це онлайн-платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити це державі.

3. *iGov* (<https://igov.org.ua/about>) – це єдиний вхід для доступу до електронних державних сервісів. Він надає зручний спосіб доступу до різних державних служб та інформації. Це волонтерський проєкт. В його створенні беруть участь сотні та тисячі волонтерів по всій країні та навіть світу. портал зроблено волонтерською командою *iGov* в рамках боротьби з корупцією в Україні та вдосконалення бізнес-процесів в наших державних органах. Тут зібрано послуги, які державні органи України надають громадянам та бізнесу.

4. *eHealth* (<https://ehealth.gov.ua/>) – це електронна система охорони здоров'я, яка дозволяє громадянам отримувати доступ до своїх медичних записів, рецептів та інших медичних послуг онлайн. Також, забезпечує можливість створення, перегляду, обміну інформацією та документами між реєстрами, державними електронними інформаційними ресурсами, електронними медичними інформаційними системами.

5. *OpenData* (<https://data.gov.ua/en/>) – це платформа, що надає доступ до відкритих даних державних установ. Вона дозволяє громадянам та дослідникам використовувати ці дані для аналізу та розвитку нових продуктів та послуг.

Водночас, рух України до інформаційного суспільства зумовлює потребу модернізації професійних якостей і кваліфікаційних вимог державних службовців, оскільки «розвиток інформаційного суспільства і повсюдне впровадження технологій е-урядування та інструментів е-демократії висувають

підвищені вимоги до компетентності чиновників у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та цифрової грамотності» [38, с. 78].

Одним із ключових каналів комунікації влади з громадськістю в Україні є офіційні вебсайти органів місцевого самоврядування. Вони покликані забезпечити прозорість діяльності місцевої влади, доступ громадян до актуальної інформації, а також створити умови для зворотного зв'язку, участі у прийнятті рішень та здійснення громадського контролю.

Основу інформаційної структури офіційних вебсайтів територіальних громад становлять ключові тематичні блоки, що є найбільш репрезентативними та повторюваними у змісті цифрових ресурсів органів місцевого самоврядування (табл. 1).

Таблиця 1

Інформаційне наповнення вебсайтів територіальних громад

Категорія	Зміст
1. Діяльність апарату управління	Проекти рішень сесій, ухвалені рішення, розпорядження голови, рішення виконкому, протоколи.
2. Органи влади	Інформація про апарат управління, депутатський склад ради ТГ.
3. Бюджет і фінанси	Паспорти бюджетних програм, публічні закупівлі, звіти про виконання бюджету.
4. Громадська участь	Громадський бюджет, молодіжна/громадська рада, електронні петиції, консультації з громадськістю, запити, звіти, слухання.
5. Регуляторна діяльність	Регуляторна політика, проекти та чинні акти.
6. Стратегічні документи	Паспорт і статут ТГ, стратегія розвитку, програма соц.-економ. розвитку, генплани, благоустрій.
7. Ресурсний потенціал	Інфраструктура, трудові, природні, туристичні ресурси, місцеві підприємства.
8. ЦНАП	Інформація про центр надання адмінпослуг, перелік послуг, контактні дані
9. Інвестиції	Інвестиційний паспорт, земельні ділянки під інвестпроекти.

Джерело: [27].

Світовий досвід діалогу між владою та суспільством в цивілізованих країнах доводить, що органи публічної влади мають своєчасно і в повному обсязі реагувати звернень громадян. Зокрема, свідченням уважного ставлення держави до інституту звернень та запитів населення, є закріплення цього права в

Конституції України, де сказано, що усі «мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк» (ст. 40).

У Додатку до «Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2025 р. № 1151, наведено перелік наборів даних для органів державної влади та місцевого самоврядування, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних.

Для органів місцевого самоврядування цей перелік включає 59 позицій, зокрема:

поіменні результати голосування депутатів на пленарних засіданнях органу місцевого самоврядування;

дані про депутатів місцевих рад, зокрема контактна інформація та графік прийому;

дані про зелені насадження, що підлягають видаленню, відповідно до виданих актів обстеження зелених насаджень;

дані про доступність будівель для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

дані про надходження звернень на телефонні «гарячі лінії», в аварійно-диспетчерські служби, телефонні центри тощо;

дані про електронні петиції, зокрема осіб, що їх підписали, та результати розгляду;

дані громадського бюджету, бюджету участі тощо, зокрема про проекти, результати голосування, реалізацію підтриманих проектів;

дані про надані адміністративні послуги;

дані про черги дітей у заклади дошкільної освіти;

дані про облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов (квартирний облік);

надходження і використання благодійної допомоги та ін. [49 Про затвердження].

Отже, в умовах інформаційного суспільства потенціал результативної взаємодії громадськості з органами влади на засадах транспарентності в Україні є достатньо великим і він зростає завдяки створенню інституційних і процедурних можливостей для їх повноцінної діяльності. Цьому сприяють процеси демократизації органів публічної влади, що активізувалися разом із провадженням реформи децентралізації та слідуванням європейським стандартам «належного врядування».

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ І ЗАСАД ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

3.1. Структура, механізми та процедури забезпечення гласності та прозорості в діяльності обласної ради

Волинська обласна рада є вищим органом, що представляє територіальну громаду краю та здійснює від її імені та в її інтересах управління справами області. Голова і депутати здійснюють роботу в межах своїх повноважень, затверджених рішенням першої сесії Волинської обласної ради 8-го скликання № 1 від 25 листопада 2020 р. Волинська обласна рада є представницьким органом місцевого самоврядування, що об'єднує 54 громади Волинської області, представляє спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» й іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

Обласна рада складається з 64 депутатів, обирається населенням краю терміном на п'ять років. Обласна рада проводить свою роботу сесійно. Сесія складається з пленарних засідань і засідань її постійних комісій. Волинська обласна рада є виконавчо-розпорядчим органом, яка діє на певних засадах та має свою внутрішню будову. До складу Волинської обласної ради входять: голова, перший заступник, заступник голови, керівник апарату та виконавчий апарат. Голова ради – Г. Недопад.

Діяльність Волинської обласної ради унормовується Регламентом. Це фактично її робочий документ, що не лише спрямовує її, а й визначає її структуру, головні напрями роботи, а також канали, механізми та процедури комунікації з населенням. Його текст нараховує 145 статей. Зміст цього

важливого документу періодично оновлюється. Його останню редакцію прийнято на початку грудня 2020 р. [50].

Положення регламенту базуються на законодавчих актах, які, зі свого боку закріплюють конституційний статус місцевого самоврядування загалом та його органів, зокрема. Відповідно там містяться норми, що встановлені Конституцією та іншими законами України. У контексті досліджуваної проблеми важливим є те, регламент включає положення, що засвідчують публічний характер діяльності вищого представницького органу краю. Реалізація засад прозорості ради, тобто доступності до широких кіл населення рішень, що приймає рада, гарантує виконання норми регламенту, відповідно до якої «гласність роботи ради здійснюється через ЗМІ, а також шляхом оприлюднення відповідної інформації на офіційному вебсайті ради». Рішення нормативно-правового характеру, про обласний бюджет та ін., що містять важливу інформацію постійно оновлюються, а також за рішенням ради публікуються у друкованому засобі масової інформації (ст. 6 Регламенту).

Чинником демократичного характеру діяльності ради є така її властивість як підзвітність, відкритості та прозорість діяльності. Свідченням тому є те, що рішення Волинської обласної ради мають оприлюднюватися упродовж п'яти днів після їх прийняття. Такий порядок відповідає засадам демократичного врядування, де органи публічної влади зобов'язані діяти відповідно до принципів гласності та прозорості. Такий спосіб комунікації влади та громади передбачає участь у вирішенні місцевих справ із залученням зацікавлених сторін, що зі свого боку передбачає участь громадян у відкритих засіданнях ради, організацію регулярних прийомів громадян її керівництвом, своєчасне оприлюднення нормативних актів, що не містять державну таємницю, звітування через ЗМІ та Інтернет, своєчасне оприлюднення рішень, організацію відкритих тендерів та закупівель, щорічне звітування голови ради за всіма напрямками діяльності, включно використання державного бюджету та ін.

Інституційна структура обласної ради передбачає колегіальний характер її діяльності. Це забезпечують інституції, за допомогою яких вдається організувати

ефективну роботу депутатського корпусу вищого представницького органу краю. Поряд з постійними комісіями ради, що працюють на постійній основі і повноваження яких закінчуються разом із закінченням повноважень обласної ради, в її складі існують конкурсні комісії, погоджувальні та громадські ради, спеціальні комісії, що створюються для вирішення ексклюзивних питань, координаційна рада з питань місцевого самоврядування тощо. До компетенції Волинської обласної ради також входить питання щодо створення наглядових рад на комунальних підприємствах краю. Особливу роль у вирішенні місцевих справ відіграють партійні фракції та групи, без узгоджуваних рішень яких неможливо вирішити жодних важливих питань.

Відповідно до існуючих норм та на практиці засідання постійних комісій обласної ради проводяться відкрито, а інформація про рішення, що приймаються на їх засіданнях публікується на офіційному сайті ради, а також через соціальні мережі та інші комунікаційні канали. Для більш ефективного вирішення справ на засідання, як правило, запрошувалися представники обласної державної адміністрації, громадськості та керівники комунальних підприємств, установ і організацій залежно від характеру питань. Публічний характер діяльності постійних комісій засвідчує публікація на сайті ради протоколів засідань, а також рішень комісій у вигляді висновків і рекомендацій.

Публічний і відкрити характер роботи Волинської обласної ради підтверджує практика транслявання у відеозапису пленарних засідань обласної ради та засідань постійних і конкурсних комісій на офіційних ресурсах обласної ради: вебсайті, офіційній сторінці «Фейсбук» та ютуб-каналі. На офіційному вебсайті оприлюднювалися проекти рішень, розпорядження голови, рекомендації та висновки постійних і конкурсних комісій, рішення сесій, депутатські звернення, запити, запитання, а також новини про діяльність керівництва ради, депутатського корпусу, обласних комунальних закладів та підприємств тощо.

Публічний характер діяльності представницького органу краю забезпечується й такою формою, як транслявання сесій обласної ради в режимі

реального часу в ефірі телерадіокомпанії «Аверс», передачі якої є достатньо популярними у місцевого загалу громадян. Соціально значима інформація про діяльність ради розміщувалася в електронних та друкованих ЗМІ різного підпорядкування. Зокрема, в ефірах 12 каналу, «Суспільне. Волинь», загальнонаціонального марафону «Єдині новини», радіо «Луцьк», на сторінках газет «Вісник+К», «Волинська газета», а також висвітлювалася інформаційними агентствами «Волинські новини», «Волинська Служба Новин», «Волинь пост», «Конкурент» та ін.

Іншим джерелом публічної інформації для населення є оприлюднення на сайті ради річних звітів керівництва та депутатів обласної ради. Певну інформацію про діяльність ради громадяни можуть отримати з особистих блогів депутатів.

Однією із поширених форм комунікації між владою та населенням є проведення особистого прийому громадян головою обласної ради та його заступниками. Такий канал зв'язку дозволяє ефективно вирішувати багато питань, що хвилюють людей. Також такі зустрічі сприяють поширенню зв'язків між владою та різними прошарками населення, зміцнюють довіру до влади та є чинником її доступності. Ці прийоми можуть відбуватися як очно, так і в телефонному, онлайн, режимі тощо. З метою надання кваліфікованої допомоги, а також своєчасного вирішення проблем, у прийомі часто беруть участь керівники структурних підрозділів виконавчого апарату ради та обласної державної адміністрації.

Відкритість та гласність роботи Волинської обласної ради забезпечується завчасним оприлюдненням проєктів його рішень з метою їх громадського обговорення та внесення пропозицій. Регламент ради визначає суб'єкти подання пропозицій, терміни подання, порядок їх обговорення та прийняття (ст. 15 і 16) [8, с. 157–158].

Ефективним каналом комунікації влади з народом є звернення та запити громадян та відповідна реакція на них з боку органів публічної влади. Свідченням уважного ставлення органів державної влади до інституту звернень

та запитів населення, є закріплення цього права в Основному Законі України, де наголошено, що всі «мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк» (ст. 40). Це право належним чином регламентовано в Закону України «Про звернення громадян».

За інформацію голови Волинської обласної ради за звітний період 2024–2025 рр. до обласної ради надійшло 4394 документи від юридичних осіб та 64 звернення громадян, опрацьовано 79 запитів на публічну інформацію, усі розглянуті у рамках чинного законодавства. Від обласної ради надіслано 2054 листи [13].

Розвиток інформаційного суспільства в умовах демократії породжує нові форми звернень. Однією з новацій у цьому контексті є інститут електронних петицій, що передбачає реакцію влади на електронні звернення громадян. Так, у травні 2025 р. Волинська обласна рада розпочала процедуру розгляд електронної петиції. Відповідно до ст. 23¹ Закону України «Про звернення громадян». 20 травня 2025 р. розпочато процедуру розгляду електронної петиції «Про зняття з розгляду сесії Волинської обласної ради проєкту рішення “Про закріплення майна на праві оперативного управління”», яка набрала необхідну для розгляду кількість голосів (1086 при 1000 необхідних). Електронна петиція розглянута на засіданні постійної комісії обласної ради з питань депутатської діяльності, місцевого самоврядування, захисту прав людини, законності, боротьби зі злочинністю та корупцією [10].

Ще одним з каналів зв'язку з громадськістю є безпосереднє звернення керівництва ради до людей з нагальних питань життєдіяльності громади. Зокрема йдеться про виступи у ЗМІ та, особливо, на телебаченні, де здійснюється суспільний діалог та відповіді на запитання слухачів. Так, на початку повномасштабного вторгнення РФ на Україну голова Волинської обласної ради Г. Недопад 23 лютого 2022 р. звернувся до населення, де зокрема зазначив, що

кожен, хто усвідомлює себе частиною нації, «оцінює ризики, прагне захистити свою державу, свій дім і родину. Наше завдання сьогодні – бути готовими до всіх можливих варіантів розвитку подій» [14].

Найбільш плідними формами відносин депутатів обласної ради є регулярні зустрічі з людьми у територіальних громадах, під час яких піднімаються складні питання життєдіяльності громади. Такі зустрічі відбуваються і під час офіційних планових, і під час позапланових заходів тощо. В офіційному календарі діяльності Волинської обласної ради заплановано робочі візити керівництва ради на місця, виїзні засідання депутатів у рамках Дня депутата, роботу членів постійних комісій ради безпосередньо на базі профільних установ та організацій, комунальних підприємств тощо.

Практичним втіленням здійснення комунікації органів місцевої влади з населенням на демократичних засадах є надання якісних адміністративних послуг населенню. Головним трендом та ефективною формою надання адміністративних послуг населенню в Україні та країнах ЄС є центри надання адміністративних послуг (ЦНАП) (табл. 3.1.). В Україні система ЦНАП отримала потужний розвиток після реалізації реформи децентралізації, що розпочалася 20214 р.

Таблиця 3.1

**Мережа ЦНАП в територіальних громадах України
(станом на 01.10.2024)**

Область	Працюючі об'єкти мережі ЦНАП	Тимчасово закриті об'єкти мережі ЦНАП	Всього об'єктів мережі ЦНАП
Вінницька	273	1	274
Волинська	231	2	233
Дніпропетровська	266	4	270
Донецька	45	58	103
Житомирська	189	1	190
Закарпатська	179		179
Запорізька	51	79	130
Івано-Франківська	300	2	302
Київ	22	3	25
Київська	241		241
Кіровоградська	158		158
Луганська	22	112	134
Львівська	581		581
Миколаївська	95		95

Одеська	364	1	365
Полтавська	207	1	208
Рівненська	184		184
Сумська	157	3	160
Тернопільська	216		216
Харківська	157	4	161
Херсонська	76	53	129
Хмельницька	134		134
Черкаська	405	3	408
Чернівецька	167		167
Чернігівська	160	3	163
Всього	4880	330	5210

Джерело: [35 Моніторинг реформи місцевого].

Отже, ефективність прозорості та відкритості Волинської обласної ради зумовлює наявність у її діяльності різноманітних форм, механізмів та каналів комунікації з органами публічної влади та інституціями громадянського суспільства на усіх рівнях, чому, зокрема, сприяє існування в раді таких демократичних інститутів, як постійні і тимчасові комісії, погоджувальні ради, партійні фракції і депутатські групи та ін. Налагоджена система обліку публічної інформації дає змогу надавати у відкритому доступі потрібну інформацію та відповідати на запити громадян і юридичних осіб, інформувати громадськість про діяльність ради, її керівництва, депутатського корпусу тощо. Усе це відповідає вимогам вітчизняного законодавства та унормовується Регламентом Волинської обласної ради.

Діяльність обласної ради відповідає засадам транспарентності та сучасним демократичним практикам е-урядування, що досягається завдяки використанню різноманітних механізмів та форм, що гарантують доступність та прозорість діяльності ради. Гласність у діяльності ради досягається шляхом оприлюднення її рішень у друкованих та віртуальних засобах масової інформації з відповідним обговоренням у колі громадянського суспільства. Значну роль у цьому грає застосування апаратом ради інформаційних платформ та веб-сайтів, що постійно оновлюються. Потужний комунікативний потенціал депутатського корпусу ради реалізується під час особистих зустрічей народних обранців і керівництва Волинської обласної ради з населенням, що відбуваються під час робочих поїздок депутатів у всі територіальні громади області.

3.2. Особливості реалізації принципу транспарентності в роботі обласної ради в умовах воєнного стану

Повномасштабна агресія РФ проти України з 24 лютого 2022 р. внесла фундаментальні зміни не лише в систему міжнародної безпеки, але й стала глобальним викликом цінностям самої демократії. На справедливе твердження вітчизняного вченого В. Крисаченка, на просторах України «розгорнулась відкрита боротьба тоталітаризму в його найжахливішому політико-ідеологічному образі у вигляді рашизму, з одного боку, та сил демократії і прогресу із захистом людських прав, свободи, гідності, незалежності та людяності, - з іншого. У цій війні Україна стала переднім краєм, форпостом у боротьбі добра зі злом, навколо якої об'єдналися та стали пліч-опліч демократичні держави та міжнародні організації всього світу» [24, с. 115–116].

Війна справляє суттєвий вплив на забезпечення громадян суспільно вагомою інформацією та надання вільного доступу до національних інформаційних ресурсів. В умовах війни обмеження права на інформацію та уніфікація поширення інформації в інтересах держави мають слугувати потужним засобом організації відсічі агресору, формувати комфортне для патріотів держави інформаційне середовище, зорієнтоване на успішну протидію втіленню у життя ворожих інформаційних спецоперацій. Державна інформаційна політика покликана відвернути поширення паніки населення, згуртувати його для боротьби з ворогом на фронті та у тилу [37, с. 44].

Російсько-українська війна докорінно вплинула на характер відносин між місцевою владою та громадськістю: перед територіальними громадами постало завдання матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України, добровольчих формувань та сил територіальної оборони, організації евакуації підприємств та установ з територій, що опинилися під загрозою окупації, отримання матеріальної та фінансової допомоги та ін. У зв'язку зі

запровадженням військових адміністрацій змінився характер адміністративного управління на обласному, районному та місцевому рівнях.

Водночас у вітчизняному суспільно-політичному дискурсі актуалізувалося питання національної єдності та територіальної цілісності української держави. Президент України В. Зеленський у своєму щорічному посланні Верховній Раді зауважив, що на жаль, «багатьох наших людей, багатьох найбільших носіїв української єдності, українського духу ми втратили. Вони віддали своє життя заради нашого, заради життя України. І кожна така втрата забирала частинку від нашої України, від нашої консолідації. Від української впевненості. Проте кожна втрата, кожна загибель наших героїв на полі бою додає незворотності українським змінам. Ми не можемо зрадити їх» [15].

Проблема зміцнення національної єдності України вимагає відповідного ідеологічного та інформаційно-технологічного забезпечення. У цьому контексті підтримку організаційних заходів забезпечують політико-комунікаційні технології. Як зазначає український політолог О. Третяк, ідеться «про продукування та трансляцію смислів відновлення України після конфлікту. Також ці технології спрямовані на формування середовища довіри та взаємопідтримки. Застосування засобів політичної реклами має ґрунтуватися на принципах діалогу, відкритості, якомога більшої політичної залученості громадян» [59, с. 147].

Під час повномасштабного вторгнення ворога на нашу країну Волинська обласна рада разом із військовою адміністрацією перетворилися на центри комунікативних зав'язків з цивільним населенням краю, а також підприємствами, організаціями та установами, військовим командуванням сил територіальної оборони, прикордонної служби, командуванням оперативного з'єднання військ «Волинь» тощо для організації ефективної роботи щодо достойної відсічі агресору.

У травні 2022 р. з метою впорядкування діяльності органів публічної влади в умовах воєнного стану прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого

самоврядування у період дії воєнного стану». За законом в умовах війни передбачено три типи взаємодії військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування: «1) повне перейняття повноважень, коли місцева влада фактично припиняє діяльність, а всі адміністративні функції переходять до військової адміністрації; 2) модель спільного управління, яка передбачає координацію дій між місцевим самоврядуванням та військовою адміністрацією з розмежуванням компетенцій; 3) делегування додаткових повноважень місцевій владі під контролем військової адміністрації вищого рівня, що дозволяє зберегти автономність громад при збереженні загального нагляду з боку військової структури» [54, с. 45].

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України та введення воєнного стану призвели до суттєвих змін у використанні електронних засобів масової інформації. Зокрема в системі державного управління тимчасово обмежено або навіть припинено користування публічними електронними реєстрами, а Єдиний портал відкритих даних для відвідувачів також тимчасово закрито. До того, з метою обмеження витоків інформації про діяльність органів публічної влади, а також з метою економії бюджетних коштів розірвано декілька договорів з окремими редакціями засобів масової інформації на висвітлення діяльності засідань органів публічної влади різних рівнів, зокрема прямі трансляції засідань вищих та центральних органів влади та програми «Відкритий уряд».

Також в умовах дії правового режиму воєнного стану значно обмежено бюджетні повноваження обласної ради на користь обласної військової адміністрації. Натомість у та взаємодії з органами виконавчої влади Волинська обласна рада долучалася до вирішення питань фінансового забезпечення обласних комунальних закладів, частково регіональних програм, співфінансування окремих проєктів тощо.

Зокрема, у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» зазначено: «В умовах воєнного стану особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не несе відповідальність, у тому

числі кримінальну, за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту» (ч. 3, ст. 9).

На виконання закону обласна рада забезпечує право кожного запитувача на доступ до публічної інформації, що була отримана або створена в процесі реалізації обласною радою своїх повноважень, передбачених чинним законодавством, або перебуває в її володінні [41].

Депутати обласної ради здійснюють посильну допомогу військовим Збройних Сил України, добровольчих формувань, Національної гвардії, підрозділів територіальної оборони тощо. Водночас приділяється велика увага родинам воїнів, які загинули або беруть участь у бойових діях на фронті, а також військові, що перебувають на лікування в місцевих медичних закладах області. Особливу увагу приділяється військовим підрозділам, що формуються головним чином з волинян або несуть військову службу в межах Волинської області. Йдеться про 14-ту окрему механізовану бригаду імені князя Романа Великого, 6-й Волинський прикордонний загін, 100-ту бригаду територіальної оборони тощо.

Предметом прискіпливої уваги депутатів обласної ради є цільові програми підтримки військових і розвиток реабілітації. Зокрема ці питання аналізувалися навесні 2025 р. під час традиційної оперативної наради під головуванням начальника ОВА І. Рудницького, де в засіданні взяв участь і голова обласної ради. За словами начальниці управління з питань ветеранської політики ОДА В. Прокопчук, в області діє програма підтримки осіб, які брали участь у захисті Батьківщини та членів їхніх сімей на 2024–2028 рр., якою передбачено значний обсяг фінансування. Зокрема, «на соціально-психологічну підтримку сімей військовослужбовців, організацію відпочинку сімей загиблих захисників, роботу мобільного офісу “Турбота поруч” для виїзду працівників в громади для надання консультативної допомоги і вирішення в найкоротші терміни певних проблем. Також в області успішно впроваджується інститут супроводу ветеранів

війни та демобілізованих осіб, уже працюють 52 фахівці у 42 громадах», – доповіла чиновниця. Що ж стосується реабілітації, то за словами очільника управління охорони здоров'я ОВА Ю. Легкодуха, такими послугами у 2024 р. скористались понад 2,5 тис. воїнів. Він додав, що в області створено п'ять центрів ментального здоров'я, облаштовані палати героїв, призначені для поранених, які перебувають у комі чи вегетативному стані [61].

Війна супроводжується таким масштабним соціальним явищем, як міграція значної кількості людей, що залишали окуповані території або залишилися «без даху над головою», оскільки їх оселі було зруйновано. Громадяни тимчасово захоплених ворогом та постраждалих від війни східних і південних територій вимушені були шукати притулку в центральних та західних областях України. Таки люди отримали статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Їх розселенням, соціальним забезпеченням, працевлаштуванням тощо опікуються військові адміністрації та органи місцевого самоврядування, насамперед ради.

Так, в обласному центрі Волині – Луцьку створено координаційний центр та започатковано телефонну «гарячу лінію», а з метою організації більш ефективної та скоординованої роботи органів публічного управління, інституцій громадянського суспільства, конфесійних об'єднань тощо в структурі Волинської обласної ради запроваджено посаду довіреної особи голови ради з питань забезпечення гуманітарних потреб населення, що діє на громадських засадах.

Загалом на території краю навесні 2025 р. зафіксовано 43 тис. ВПО, більша частина яких оселились в Луцьку та містах: Нововолинську, Ковелі, Володимирі, Любомлі. На теренах Волинської області також створено 18 локацій тимчасового проживання біженців. Проте проблеми з розселенням ВПО залишаються актуальними. І це при тому, що не всі резерви з розселенням людей використано повною мірою. Так, голова обласної ради на одній із нарад, що відбулась у березні 2025 р., зазначив, що «при професійно-технічних закладах існують гуртожитки, які не використовуються в повному обсязі. І нам би дуже допомогло,

якби ці гуртожитки можна було використовувати як соціальне житло для ВПО. Ми можемо таким чином розмістити значну кількість людей. Але далеко не всі ці освітні установи передані з державної в обласну комунальну власність, хоча всі документи подано до Міносвіти давним-давно. Тому просив би сприяння народних депутатів у пришвидшенні процедури, яка триває роками» [40].

Отже, запровадження воєнного стану певним чином позначилося на згортанні інформаційної відкритості та публічності роботи Волинської обласної ради, зумовлених вимогами законодавства та реаліями війни. Діяльність депутатського корпусу ради під час воєнного стану відрізнялась комплексністю щодо вирішення питань підтримки військових та цивільних осіб. Значну увагу приділено фінансуванню, організації матеріальної допомоги ЗСУ та іншим військовим підрозділам, соціальному захисту військових та членів їх сімей, організації волонтерства, допомоги внутрішньо переміщеним особам тощо.

ВИСНОВКИ

Аналіз документів, матеріалів та наукової літератури з досліджуваної проблеми дає змогу зробити низку висновків та узагальнень.

Головні демократичні принципи і засади публічного управління, такі як доступність, гласність, прозорість, наявність зворотного зв'язку тощо іманентно властиві такому явищу як транспарентність влади. Усі вони тією чи іншою мірою є притаманними для діяльності органів місцевого самоврядування загалом та Волинської обласної ради, зокрема.

Загальні принципи та форми реалізації засад транспарентності в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в науковій літературі висвітлена достатньо повно. Проте аналіз діяльності Волинської обласної ради на засадах транспарентності у досліджуваний період перебуває на початку наукового розроблення.

Нормативно-правова база демократичних принципів взаємодії органів публічної влади та громадськості в Україні реалізується через закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. Щодо унормування діяльності Волинської обласної ради, то її робочим документом є Регламент, норми якого відповідають конституційним засадам діяльності місцевого самоврядування.

Забезпечення гласності, прозорості та доступності в діяльності органів місцевого самоврядування в Україні реалізується через інститути та канали зв'язку органів влади з громадськістю. Зокрема, шляхом публікації документів у офіційних виданнях, інших ЗМІ, через консультації з громадськістю шляхом створення консультативно-дорадчих органів, завдяки правильної організації та своєчасному реагуванню на звернення громадян, запровадження діалогу і співпраці влади з громадянами посередництвом електронних засобів інформації.

Реалізація засад транспарентності Волинської обласної ради, тобто доступності до широких кіл населення рішень, що приймає рада, гарантує

виконання норм її регламенту, відповідно до якого гласність роботи ради здійснюється через ЗМІ, а також шляхом оприлюднення відповідної інформації на офіційному вебсайті ради, що постійно оновлюється. Чинником, що забезпечує демократичний характер комунікації депутатського корпусу ради з громадськістю є також особисті зустрічі керівництва ради та її депутатів з населенням.

В умовах воєнного стану реалізація принципу транспарентності в роботі Волинської обласної ради має свою специфіку. Насамперед йдеться про перерозподіл повноважень між вищим представницьким органом краю та військовою адміністрацією, насамперед у сфері розподілу коштів, а також збільшуються повноваження голів місцевих рад. До того, в умовах війни законодавство передбачає обмеження рівня публічності в діяльності органів влади та управління з метою дотримання умов національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук Т. Принцип прозорості комунікації органів державної влади з населенням: понятійно-концептуальне бачення. *Вісник книжкової палати*. 2009. № 4. С. 25–29.
2. Афонін Е. А., Суший О. В. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України: конспект лекції до короткотермінового семінару в системі підвищення кваліфікації кадрів. Київ: НАДУ, 2010. 166 с.
3. Афонін Е. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України: конспект лекції до короткотермінового семінару в системі підвищення кваліфікації кадрів. Київ: НАДУ, 2010. 45 с.
4. Бабінова О. Основні елементи, принципи та форми взаємодії органів публічної влади з громадськістю. Актуальні проблеми державного управління. 2005. № 1. С. 83–90.
5. Біла Книга. Європейське врядування. Комісія Європейських Співтовариств. Брюссель, 2001. URL: http://www.pravo.org.ua/files/konstatyuc/WHITE_BOOK_UKR_REV.pdf (дата звернення: 03.11.2025).
6. Борейко Ю. Громадська участь як принцип діяльності місцевої територіальної громади. *Політологічні читання імені професора Богдана Яроша*: зб. наук. та навч.-метод. праць / за заг. ред. В. І. Бортнікова, Я. Б. Яроша. Луцьк: Вежа-Друк, 2025. Вип. 14. С. 17–20.
7. Бортніков В. Діяльність Волинської обласної ради щодо внутрішньо переміщених осіб. *Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті російсько-української війни, гарантій безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 20 жовтня 2023 р.) / Ю. Остапець (ГОЛОВ. редкол.); відповід. за вип.: М. Зан, В. Гиря. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2023. С. 263–265.

8. Бортніков В. І., Козюпа О. А. Інституційна структура Волинської обласної ради. *Вісник Львівського університету: філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 44. С. 155–162.
9. Виборчий кодекс України. Від 19 грудня 2019 р. № 396-ІХ. Редакція від 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 09.11.2025).
10. Волинська обласна рада розпочинає процедуру розгляду електронної петиції. *Волинська обласна рада*. 20.05.2025. URL: <https://new.volynrada.gov.ua/2025/volynska-oblasna-rada-rozpochynaye-proceduru-rozgl> (дата звернення: 02.11.2025).
11. Гирик М. А. Громадські ради при органах виконавчої влади як важлива організаційна складова механізму участі громадян в управлінні державними справами. *Економіка та держава*. 2010. № 11. С. 124–126.
12. Грищенко Н. Транспарентність влади: нема патрициїв – нема васалів. *Віче*. 2008. № 11. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/982/> (дата звернення: 07.11.2025).
13. Депутати погодили звіт голови Волиньради. *Волинська обласна рада*. 16.05.2025. URL: <https://new.volynrada.gov.ua/2025/deputaty-pogodyly-zvit-golovy-volynrady/> (дата звернення: 07.11.2025).
14. Звернення голови обласної ради Григорія Недопада до волинян. *Волинська обласна рада*. 23.02.2022. URL: <https://new.volynrada.gov.ua/2022/zvernennya-golovy-oblasnoyi-rady-grygoriya-nedorada-do-volynyan/> (дата звернення: 02.02.2025).
15. Зеленський В. Ми маємо не допустити, щоб хтось у світі засумнівався у стійкості всієї України – Щорічне Послання Президента до Верховної Ради. 19 листопада 2024. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mi-mayemo-ne-dopustiti-shob-htos-u-sviti-zasumnivavsya-u-sti-944> (дата звернення: 22.03.2025).

16. Козюпа О. А. Інституалізація процесів комунікації органів місцевого самоврядування в Україні в умовах реформи децентралізації: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Луцьк, 2024. 20 с.
17. Козюпа О. Структурні характеристики процесів комунікації політичної влади та громадськості в умовах відкритості. *Регіональні студії*. 2023. Вип. 35. С. 76–81.
18. Козюпа О. Реалізація принципу відкритості в діяльності Волинської обласної ради у 2020–2021 рр. Аналітичний матеріал до звіту голови обласної ради. *Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша*: зб. наук. та навч.-метод. пр. / за заг. ред. В. І. Бортнікова, Я. Б. Яроша. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. Вип. 12. С. 54–58.
19. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Редакція від 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 02.12.2022).
20. Концепція реформування місцевого самоврядування та організації територіальної влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 06.02.2023).
21. Кравченко Т. А. Роль зв'язків громадськості з місцевими органами влади у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2013. № 3. С. 108–113.
22. Крет О. В. Інституалізація транспарентності державної влади: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Чернівці, 2010. 20 с.
23. Крет О. Транспарентність влади: польський досвід. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2011. Вип. 22. С. 334–340.
24. Крисаченко В. С. Демократія в часи повномасштабної російської агресії проти України: випробування на справжність. *Розвиток громадянського суспільства в умовах воєнного часу*: зб. матеріалів та доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 квітня 2023 р.). Ред. кол. А. Є. Конверський (голова), О. В. Батрименко, Ф. П. Власенко, [та ін.]. Київ: ВАДЕКС, 2023. С. 11–120.

25. Крутій О. Діалогова взаємодія органів державної влади та громадянськості: монографія. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. 302 с.
26. Лопушинський І. «Цифровізація» як основа державного управління на шляху трансформації та реформування українського суспільства. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_2_20 (дата звернення: 05.04.2025).
27. Максименко А. О. Роль інформаційного наповнення вебсайтів ОТГ у процесі формування центрально-периферійних взаємодій. *Бізнес Інформ*. 2020. № 10. С. 233–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_10_31 (дата звернення: 07.05.2025).
28. Малиновський В. Я. Децентралізаційна реформа: передумови, реалізація, результати, перспективи. *Суспільно-політичні процеси*. Наук. вид. Акад. політ. наук. Київ: Політія, 2021. Вип. 1 (17). С. 227–243.
29. Малиновський В. Підсумки децентралізації 2019 року у Волинській області. *Політологічні читання імені професора Богдана Яроша*: зб. наук. праць / за заг. ред. В. І. Бортнікова, Я. Б. Яроша. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. Вип. 9. С. 97–105.
30. Малиновський В. Я. Реформа децентралізації у Волинській області: монографія. Луцьк: ПП «Волинська друкарня». 2021. 352 с..
31. Малиновський В. Я. Становлення і розвиток місцевого самоврядування у Волинській області (1990–2010 рр.): монографія. Луцьк: Ініціал, 2013. 352 с.
32. Мельниченко В. І. Прозорість і відкритість державного управління як чинники його стабілізації. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2003. № 4. С. 48–55.
33. Мицак Б., Іваха В. Реалізація принципів відкритості і прозорості органів державного управління в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2010. № 5. С. 280–283,

34. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.]; за ред. В. Г. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 54 с.
35. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади станом на 01.01.2025. *Децентралізація*. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/968/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3_IV_%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BB_2024_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83_1_.pdf (дата звернення: 22.10.2025).
36. Національна стратегія розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки. Затверджено Указом Президента України від 27 вересня 2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 22.10.2025).
37. Николаєць Ю. Державна інформаційна політика України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації: суспільно-мобілізаційний потенціал і ефективності. *Політичні дослідження*. 2024. № 1. С. 42–67.
38. Петрович В. Формування цифрової грамотності державних службовців. *Політологічні читання імені професора Богдана Яроша*: зб. наук. та навч.-метод. праць / за заг. ред. В. І. Бортнікова, Я. Б. Яроша. Луцьк: Вежа-Друк, 2025. Вип. 14. С. 78–84.
39. Пилаєва В. М. Генезис розвитку та законодавчого закріплення принципу прозорості в діяльності органів виконавчої влади. *Від громадянського суспільства – до правової держави*: XII міжнар. конф. молодих вчених. 2016. С. 312–315.
40. Підтримка ВПО: на Волині питання досліджує спеціальна парламентська комісія. *Волинська обласна рада*. 20.03.2025. URL: <https://new.volynrada.gov.ua/2025/zhytlo-dlya-vpo-na-volyni-pytannya-doslidzhuye-speczialna-parlamentska-komisiya/> (дата звернення: 02.11.2025).

41. Порядок оприлюднення Волинською обласною радою наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Розпорядження Волинської обласної ради від 22.07.2019 № 215. URL: <http://surl.li/kcjfgi> (дата звернення: 21.07.2025).
42. Почепцов Г. Нові комунікативні можливості у сфері державного управління. *ДМ Media sapiens*. 08.07.2012. URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/8049.pdf> (дата звернення: 14.04.2025).
43. Почепцов Г. Г. Паблік рілейшнз. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2003. 373 с.
44. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text> (дата звернення: 03.11.2025).
45. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Редакція від 07.09.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 01.10.2025).
46. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. Редакція від 08.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 20.05.2025).
47. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20.10.2014 р. Редакція від 04.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
48. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996. Із змінами від 21.03.2025. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p> (дата звернення: 14.04.2023)
49. Про затвердження «Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних»: Закон України від 21 жовтня 2015 р. № 835. Редакція від 19.09.2025 р. URL: http://surl.li/gykjor_ (дата звернення: 17.11.2025).

50. Про затвердження Регламенту Волинської обласної ради восьмого скликання: рішення від 10 грудня 2020 р. № 2/5. URL: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-> (дата звернення: 18.04.2025).
51. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. Редакція від 31.12.2023. URL: <http://surl.li/rftnqe> (дата звернення: 10.10.2025).
52. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-ІХ. Редакція від 31.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 05.03.2025).
53. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Редакція від 31.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
54. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Редакція від 14.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 11.11.2025).
55. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-ІV. Редакція від 08.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text> (дата звернення: 12.07.2025).
56. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#n93> (дата звернення 10.03.2025).
57. Ровинська К. І. Інститут транспарентності в системі місцевого самоврядування: міжнародний досвід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. Вип. 3 (спец. вип.). С. 143–148.
58. Ткач Л. М., Макаренко А. В. Система електронного урядування як форма взаємодії влади і суспільства. *Молодий вчений*. 2017. Т. 45. № 5. С. 131–134.

59. Третяк О. А. Адаптація українського суспільства до воєнної кризи: вимір політичних технологій. *Розвиток громадянського суспільства в умовах воєнного часу*: зб. матеріалів та доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 квітня 2023 р.). Ред. кол. А. Є. Конверський (голова), О. В. Батрименко, Ф. П. Власенко, [та ін.]. Київ: ВАДЕКС, 2023. С. 145–148.

60. Україна приєдналася до Європейської ради зі штучного інтелекту. *Урядовий портал*. 31 жовтня 2025 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-pryiednalasia-do-ievropeiskoi-rady-zi-shtuchoho-intelektu> (дата звернення: 02.11.2025).

61. Цільові програми підтримки військових і розвиток реабілітації. *Волинська обласна рада*. 10.03.2025. URL: <https://new.volynrada.gov.ua/2025/czilovi-programy-pidtrymky-vijskovyh-i-rozvytok-reabilitaciyi/> (дата звернення: 08.11.2025).

62. Чуклинов А. Е. Прозрачность как антикоррупционный механизм в системе государственного управления. *Актуальні проблеми правознавства*. 2014. № 3. С. 48–52.

63. Ярошенко В. М. Транспарентність та відкритість влади як механізми становлення інституту демократичної громадянськості. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Політологія*. 2012. Вип. 170. С. 85–91.

64. Attah R. U., Garba B. M. P., Gil-Ozoudeh I., Iwuanyanwu O. Leveraging geographic information systems and data analytics for enhanced public sector decision-making and urban planning. *Magna Scientia Advanced Research and Reviews*. 2024. № 12. P. 152–163. URL: <https://www.researchgate.net/publication/386285206> (date of application: 12.05.2025).

65. Bauhr M., Grimes M. New Measures and Relevance for Quality of Government. QOG. The Quality of Government Institute Department of Political Science University of Gothenburg, 2010. 26 p.

66. Burke W., Teller M. A Guide to Owning Transparency. How Federal Agencies Can Implement and Benefit from Transparency. Washington, 2009. 88 p.

67. Hood Ch., Heald D. Transparency in historical perspective. *Transparency: The Key to Better Governance*. Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 3–23.

68. Kaufmann D., Mehrez G., Tugrul G. Voice or Public Sector Management? An Empirical Investigation of the Determinants of Public Sector Performance Based on a Survey of Public Officials in Bolivia. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=316865 (дата звернення: 23.10.2025).

69. What is Transparency?: Presentation for ILEA Seminar. 1999. URL: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan012062.pdf> (дата звернення: 03.11.2025).